

УДК 658.012.32 (477)

Т. Г. Вяткіна,

к. е. н., докторант кафедри економіки підприємства і управління трудовими ресурсами,
Луганський національний аграрний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Т. Viatkina,

Ph.D., doctorant of Department of economics and HR management Lugansk National Agrarian University, Lugansk

ENSURING THE SUSTAINABILITY OF RESOURCE POTENTIAL WITH AGRICULTURAL ENTERPRISES

Наведено сутність поняття стійкості ресурсного потенціалу підприємства. Відмічено, що стійкий економічний розвиток країни в цілому та кожного окремо взятого підприємства можливий лише за умов стійкості ресурсного потенціалу. Розглянуто необхідність визначення стійкості ресурсного потенціалу для сільськогосподарських підприємств. Зазначено, що стійкість ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств здійснюється за виробничо-технологічним, фінансовим та управлінським напрямками діяльності. Відзначено, що на ресурсну стійкість підприємства впливають внутрішні та зовнішні чинники. Серед внутрішніх чинників розглянуто організаційні; управлінські; сукупність економічних інструментів та показників; фінансово-економічні. Зовнішні чинники поділено на дві категорії — ті, що мають безпосередній та опосередкований вплив на діяльність сільськогосподарських підприємств. Описані принципи управління стійкістю ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства. Наведено схему механізму формування стійкості ресурсного потенціалу підприємства. Сформульовано етапи оцінки стійкості підприємства.

The concept essence of company's resource potential sustainability is defined. It is noted that sustainable economic development of a country as a whole as well as each individual enterprise will only be possible if the resource potential is stable. The need to determine the stability of resource potential for agricultural enterprises is addressed. It is noted that stability of the resource potential at agricultural enterprises will be carried out by production-and- technology, financial and managerial areas of business activity. It is pointed out that resource sustainability of an entity will be influenced by internal and outwards factors. Among the internal factors the organizational, managerial, a set of economic tools and indicators, financial-and-economic ones are considered. External factors are divided into two categories — those having the direct and indirect impact on performance of the agricultural entities. We describe the principles of sustainability management in terms of resource potential of an agricultural enterprise. Shows a diagram of forming the stability of company's resource potential is provided. The stages of assessing the sustainability of an entity is formulated.

Ключові слова: стійкість, стійкість ресурсів, ресурсний потенціал, стійкість сільськогосподарських підприємств.

Key words: sustainability, sustainability of resources, resource potential, sustainability/resistance of agricultural enterprises.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Забезпечення можливості переходу сільськогосподарських підприємств у фазу економічного росту та стійкого економічного розвитку є одним із головних завдань, пріоритетність яких підкреслюється стратегічними напрямками розвитку держави. Тому одним із основних напрямків ефективного функціонування підприємств в сучасних умовах є поліпшення механізмів забезпечення стійкого розвитку, що ґрунтуються на раціональному розподілі їх ресурсного потенціалу. Специфіка функціонуван-

ня підприємств агропромислового комплексу та відсутність єдиної концепції стійкого розвитку їх ресурсного потенціалу в умовах нестабільного зовнішнього середовища створюють передумови для вивчення та приділення особливої уваги до вказаної проблеми.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Парадигма економічного розвитку транзитивної економіки, характерною рисою якої є невірноваженість та незбалансованість чинників

зовнішнього середовища, особливого значення надає інтегральним характеристикам стійкого функціонування та розвитку підприємств в умовах мінливості середовища.

Поняття "стійкість" в літературі розглядається в двох аспектах: як стійкість системи та стійкість об'єкта. Стійкість по відношенню до об'єкта та системи означає, що вони не піддаються коливанням, стабільні, постійні по відношенню до зовнішніх впливів. Проте стійкість — це відносна категорія. Оцінити ступінь стійкості того чи іншого об'єкту можливо лише, порівнюючи його з іншими об'єктами, котрі наділені аналогічними характеристиками [1].

В. Логінов та А. Чеблоков [2; 3] під стійкістю промислового підприємства розуміють комплекс властивостей його виробничої, інноваційної, організаційної, фінансово-кредитної діяльності, їх взаємний вплив та взаємодію, якість та новизну продукції, науково-технічний рівень матеріально-технічної бази, стабільність ресурсного забезпечення, склад кадрового та інтелектуального потенціалу, характер інноваційного менеджменту.

На думку професора Гапоненко А.А., стійкість визначається як відносна незмінність основних параметрів системи, здатність зберігати їх в заданих межах при динамічних впливах з середини та ззовні [4].

НЕВИРІШЕНІ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Однією з умов стійкого економічного розвитку є забезпечення відтворення ресурсного потенціалу. В загальному розумінні під стійкістю розуміють здатність системи зберігати деякі властивості по відношенню до невизначеності певних параметрів самої системи чи зовнішнього середовища. Складність наукового використання цієї категорії обумовлена її подвійним характером. З одного боку, стійкість відображає необхідність незмінності та постійності як умов стабільності, а з іншого — процес постійних змін неможливий без стійкого стану системи. У зв'язку з цим постає необхідність додаткового вивчення умов та механізмів забезпечення стійкості ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, що і визначає мету статті.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Економіка народного господарства України багато в чому залежить від агропромислового комплексу. Ефективне функціонування сільського господарства в першу чергу залежить від ефективного використання ресурсів та міри їх стійкості.

Загострення проблеми стійкості ресурсів сільського господарства пов'язано з діями су-

купності зовнішніх та внутрішніх чинників факторів, вплив яких проявляється на всіх стадіях процесу відтворення як на мікрорівні, так і на рівні всієї країни. Сприяти її вирішенню дозволить лише система довгострокового планування та управління ресурсами.

В економічній літературі термін стійкості трактується по-різному:

— корисність (споживання), що не зменшується з плином часу;

— управління ресурсами відбувається таким чином, що зберігаються виробничі можливості для майбутнього;

— запас природних ресурсів не скорочується з плином часу;

— ефективне управління ресурсами означає підтримку стійкості доходу, що реалізується за допомогою цих ресурсів;

— забезпечуються мінімальні умови підтримки стійкості екосистем у часі.

Досить часто поняття "стійкість" прирівнюють до поняття "надійність".

Наведене в літературі [5] визначення надійності тлумачиться як "властивості виробу зберігати значення встановлених параметрів функціонування в певних межах, що відповідають визначеним режимам та умовам використання, технічного обслуговування, зберігання та транспортування" характеризує технічний бік поняття. В літературі [6] поняття надійність трактується як "те, що викликає повну довіру, відповідає своєму призначенню, міцний, забезпечує досягнення цілі".

Словник за редакцією А.Н. Азріліяна дає таке визначення "надійність — в управлінні це властивість систем виконувати покладені на них функції протягом певного проміжку часу за відповідних умов експлуатації" [7].

У відповідності до загальної теорії систем під стійкістю розуміють здатність до збереження якісної визначеності при зміні структури системи та функціонування її елементів. За ієрархією властивостей систем стійкість з, одного боку, пов'язана з адаптивністю, управлінням, цілеспрямованістю, багатогранністю, здатністю до саморозвитку, саморегуляції, неперервного функціонування і, в кінцевому рахунку, з цілісністю, а з іншого — з властивостями динамічної рівноваги, диференціації. На збереження стійкості, перш за все, націлені адаптивні можливості системи та механізм підтримки динамічної рівноваги [8, с. 77—79].

Брянцева І.В. під економічною стійкістю розуміє такий стан господарюючого суб'єкта, при якому соціально-економічні параметри, що його характеризують зберігають початкову рівновагу та знаходяться в заданих межах під час дії внутрішнього та зовнішнього середовища [9].

Таке визначення стійкості, на нашу думку, опирається на систему планування підприємства та знаходженні її в рівноважному, з точки зору планових показників, стані.

Романова А.І. [10] розкриває економічну стійкість завдяки забезпеченню цінової, управлінської, фінансової та ділової стійкості. Під економічною стійкістю розуміє здатність динамічної в часі та просторі виробничої системи не відхилятися від своєї траєкторії за дії будь-яких внутрішніх чи зовнішніх чинників.

Слід погодитися з визначенням А.М. Храмової, яка під стійким станом розуміє "здатність системи до стабільного функціонування в умовах динамічного зовнішнього середовища за рахунок досягнення її максимальної організованості (відповідності внутрішніх елементів системи один одному та параметрам зовнішнього середовища)" [11].

Наведені вище визначення розглядають стійкість лише як можливість системи зберігати своє існування (стабільно функціонувати) і не охоплюють найважливіших принципів її розвитку, що повинні відображати ідеї динамічності та збалансованості в кожному конкретному періоді через показники та параметри, що характеризують її економічний, соціальний, екологічний стан.

З цих позицій, на наш погляд, найбільш повне розкриття поняття дається у визначенні А.С. Звягіна, у відповідності до якого економічна стійкість трактується як "взаємозв'язок виробничо-фінансової, соціальної та екологічної стійкості підприємств, що відображає здатність їх до виживання та тривалому протистоянню впливові зовнішнього середовища, забезпечуючи при цьому реалізацію базових соціально-економічних цілей — економічного зростання, економічної ефективності виробництва і реалізації продукції, соціально-економічної захищеності персоналу в комплексі з системою суспільних цілей. Базовою основою економічної стійкості є ступінь впливу чинників зовнішнього середовища та можливостей підприємства протистояти їм завдяки прийняттю ефективних рішень в галузі виробничого, фінансового та маркетингового менеджменту, в результаті чого можливо регулярно отримувати замовлення, ритмічно завантажувати потужності, якісно здійснювати антикризове управління, отримувати прибуток на рівні середньогалузевого" [12].

Для сільськогосподарських підприємств стійкість набуває особливого значення і це обумовлюється низкою причин:

— сільське господарство є основним постачальником продуктів харчування і тому збої в цій галузі та недоліки в сільгоспвиробництві істотно впливають на рівень життя населення.

Продукти харчування — це товари з обмеженим терміном використання, що не піддаються тривалому зберіганню, накопиченню в запасах, і тому виробництво їх повинно здійснюватися постійно та безперервно;

— виробництво більшості сільськогосподарської продукції здійснюється в умовах невизначеності зовнішнього середовища під впливом неконтрольованих його чинників та в не передбачуваних умовах;

— особливістю сільського господарства є те, що процеси відтворення в ньому відбуваються в поєднанні з біологічними процесами вирощування та розвитку тварин і рослин. А для живих організмів будь-яка нестабільність спричиняє негативні наслідки. Це призводить до того, що шкода від нестабільності в аграрній сфері значно перевищує шкоду в інших галузях.

Сучасна концепція трансформації сільського господарства в напрямі підвищення його стійкості повинна включати обґрунтовані моделі стабільного розвитку та шляхів підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу. Важлива роль в цьому процесі належить:

— характеристиці взаємодії елементів ресурсного потенціалу, що забезпечує як безпосереднє виробництво сільськогосподарської продукції, так і потенційні можливості до її стабільного виробництва, вдосконалення технологій виготовлення та реалізації на внутрішніх та зовнішніх ринках;

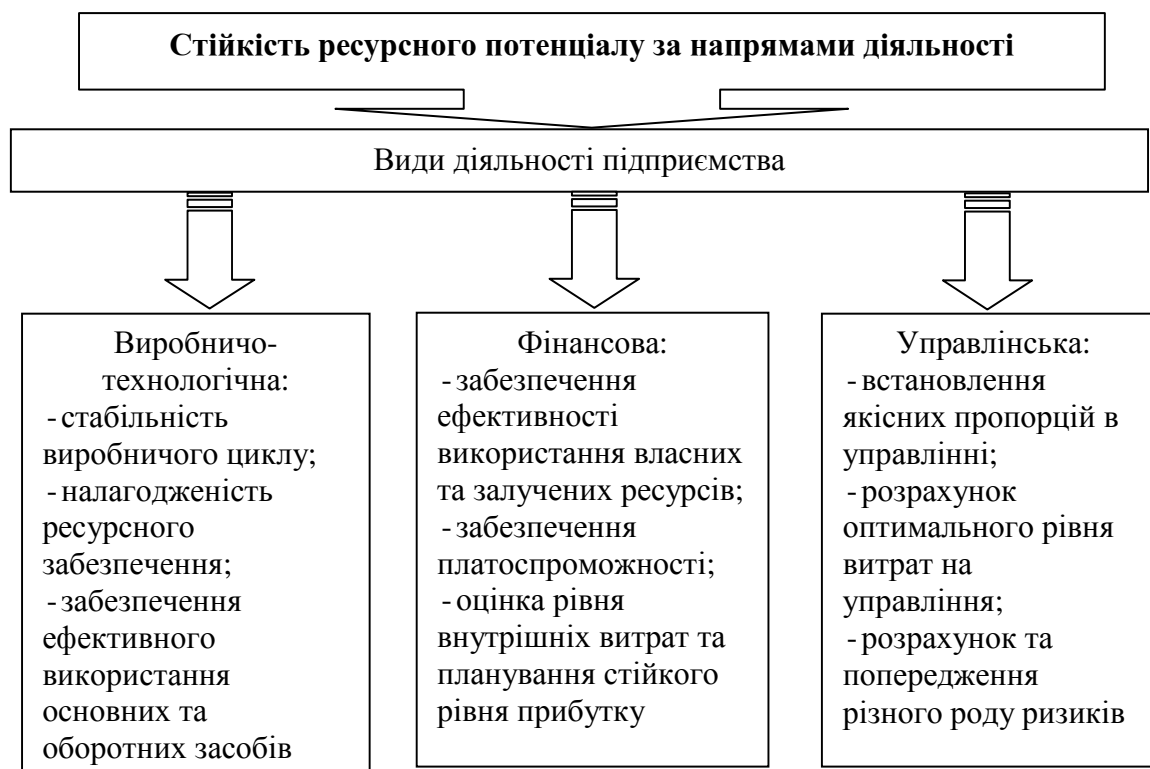
— діагностиці стану, інструментарію та моніторингу динаміки і оцінки процесів використання ресурсного потенціалу;

— єдності стратегічних цілей, тактичних засобів та кінцевих результатів від його використання.

Стійкість ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств за напрямками діяльності наведена на рисунку 1.

Управління сільськогосподарськими підприємствами передбачає ефективне використання наявних у підприємств ресурсів. Виробничі ресурси є основою процесу виробництва, який є важливим аспектом конкурентної позиції на ринку та економічної стійкості в макросередовищі. Завданням сільгосппідприємства при управлінні ресурсами є їх оптимальний розподіл, який забезпечить такий вектор розвитку підприємства, який буде спрямований на досягнення абсолютної економічної стійкості.

За визначенням Р. Гранта [13] ресурси є джерелом економічної стійкості підприємства, а економічна стійкість — джерело конкурентоспроможності. Управління ресурсами підприємства є тим базисом, що забезпечує передумови ефективного функціонування бізнес-структури та її економічну рівновагу, формує конкурентні переваги

Рис. 1. Напрями досягнення стійкості ресурсного потенціалу підприємства

ги на ринку. Оцінка стійкості використання ресурсного потенціалу сільського господарства здійснюється на різних рівнях: від стійкості виробництва окремих видів продукції до стійкості процесу розширеного відтворення в цілому всього агропромислового комплексу. В залежності від цього будуть змінюватися показники, що відображають сутність цього процесу.

Сам термін "стійкість ресурсів" є похідним від поняття "економічна стійкість", яке виникло в зв'язку з загостренням проблеми обмеженості ресурсів, що склалась під час енергетичної кризи 70-х років 20 століття. З тих пір дослідженню приділено багато уваги. Однак останнім часом все більш очевидним фактом стає те, що стійкий економічний розвиток країни в цілому та кожного окремо взятого підприємства можливе лише за умов стійкості такого важливого структурного елемента, як ресурси.

Стойкість ресурсів — це здатність підприємства забезпечити необхідний рівень досягнення поставленої мети за допомогою ефективного застосування сукупності ресурсів, що використовується інституціональною одиницею. Стойкість ресурсів є зовнішнім проявом їх внутрішньої структури. З позиції будь-якої господарюючої системи сукупність ресурсів є такою, що постійно підлаштовується під зміни в середовищі існування підприємства.

Ресурсна стійкість підприємства визначається впливом цілого ряду чинників як внутрішніх,

так і зовнішніх. Зовнішні чинники слабо залежать від дій конкретних підприємств. До них відносяться прогностичні зміни інфляції, незбалансованість товарного ринку, зміна економічної політики держави, політична нестабільність в цілому тощо. Ці чинники можна поділити на дві категорії. Перша категорія здійснює безпосередній вплив на ресурси аграрних підприємств, але при цьому має зворотній зв'язок з товаровиробниками. До цієї категорії відносять поставальників ресурсів: матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних тощо, споживачів, конкурентів, органи державної влади, законодавчі органи, засоби масової інформації, наукові установи. Друга категорія виступає в ролі чинників, які здійснюють вплив на стійкість ресурсів сільгоспідприємств опосередковано та не мають тісного взаємозв'язку. В цю категорію віднесено соціально-економічні, політичні, демографічні, природні, соціальні чинники.

Розглядаючи ступінь впливу діяльності сільськогосподарських підприємств на ці чинники, слід відмітити, що чинники безпосереднього та опосередкованого впливу по-різному взаємодіють. У випадку формування змін в чинниках безпосереднього впливу суб'єкт господарювання може реагувати за різними сценаріями: або протидіяти змінам, викликаним діями чинників, або підлаштовуватись та адаптуватись під них. При цьому, коли мова стосується чинників опосередкованого впливу, то тут сільськогоспо-

дарським підприємствам залишається лише максимумно адаптувати свої ресурсні джерела, структуру, технологічні процеси, кадри та перспективні розробки.

Внутрішні чинники впливу на ресурси завжди мають залежність від дій сільгосп підприємств, які здатні видозмінювати їх через корегування стійкості ресурсів. Виділяють дві групи внутрішніх чинників. До першої відносять організаційні та управлінські чинники, вплив яких визначає мету, завдання, цілі діяльності підприємства та стратегію розвитку ресурсів. До таких інституцій можна віднести удосконалення структури управління та організаційної структури, ефективне використання праці персоналу, оптимізація його структури, підвищення продуктивності праці, підвищення рівня конкурентоспроможності, удосконалення рівня менеджменту, підвищення культури підприємницької діяльності. Управлінські та організаційні чинники є одними з основних елементів управління ресурсами підприємства. Вони характеризуються розподілом між завданнями та цілями в залежності від потреб використання ресурсів та націлені на встановлення чіткого взаємозв'язку між окремими ресурсами, джерелами їх надходження та підрозділами, що безпосередньо їх використовують.

В умовах жорсткої конкуренції агропромисловим підприємствам доводиться працювати у складних умовах. В такій ситуації постає необхідність посилення стійкості ресурсного забезпечення аграрного сектору. Ті внутрішні чинники організації та управління, які її посилюють, встановлюють зв'язки ресурсів підприємства з зовнішніми ринками шляхом їх дослідження, визначення альтернативних каналів постачання і збуту, постійного контролю за структурними та кон'юнктурними зрушеннями.

Друга група внутрішніх чинників, які впливають на стійкість ресурсів сільськогосподарських підприємств, представляє собою сукупність економічних інструментів та показників: обсяг виробництва продукції, її якість, структура та асортимент, виробнича собівартість, забезпеченість основним та оборотним капіталом, ступінь оновлення основних фондів та рівень їх використання, екологічність виробництва, розвиненість інфраструктури, наявний ресурсний потенціал для виробництва.

Ресурсний потенціал виробництва, перш за все, характеризується станом засобів виробництва, як-то капітальних будівель, машин, сільськогосподарського обладнання, техніки та устаткування. Однак останнім часом в сільському господарстві майже не відбувається оновлення ресурсів, задіяних у виробництві, не ведеться капітальне будівництво в тих обсягах, в яких воно

проводилось до 1990 року, повільно замінюється застаріла техніка. Ці прояви нестабільності призводять до нестійкого функціонування всієї галузі сільського господарства. В цьому контексті доцільним стає виділення таких ключових чинників ефективного використання ресурсів, як організація їх витрачання протягом виробничого циклу, раціональний розподіл між різними структурними одиницями як окремого підприємства, так і галузі сільського господарства в цілому.

Важливими чинниками, що визначає стійкість розвитку використання ресурсів сільськогосподарських підприємств є набуті, потенційні та втрачені можливості реалізації продукції. Виробники продукції сільського господарства стикаються з труднощами, які виникають через відсутність належної системи заготівлі сільгосппродукції, зростання імпорту продукції, яка може виготовлятися на місцях, низькі закупівельні ціни та обструкція з боку переробних підприємств. У результаті цього у підприємств виникають збитки, які з кожним роком збільшуються та які все складніше мінімізувати. Тому виникає необхідність враховувати чинники розвитку виробничо-економічних зв'язків та взаємовідносин між ресурсами та суб'єктами господарювання, які спричиняють дієвий вплив на ефективність та сталий розвиток аграрних підприємств.

Важливість використання в якості ресурсів оборотних коштів, визначення їх оптимального розміру, обґрунтування необхідності оптимального розміру є одним з ключових чинників загального формування стійкості ресурсів, оскільки оборотні кошти безпосередньо впливають на результати діяльності підприємства. Визначення показників та потреби в оборотних коштах здійснюється за допомогою визначення норм запасів та постачання. Але при оцінюванні формування оборотних ресурсів слід враховувати той факт, що сільське господарство є виробництвом з тривалим виробничим циклом. Так, у тваринництві цей цикл може становити від 10—11 місяців, до двох років, як у випадку із вирощуванням великої рогатої худоби, у рослинництві — може тривати до одного року, коли восени відбувається закладання озимих культур, а збір урожаю та отримання кінцевого продукту проводять влітку. Ці нюанси обумовлюють дещо відмінний порядок оцінки оборотних ресурсів, джерел їх відтворення та оновлення.

До третьої групи внутрішніх чинників слід віднести фінансово-економічні чинники, оскільки вони безпосередньо впливають як на стійкість самого підприємства, так і його ресурсів. Зростання стійкості ресурсів підприємств, враховуючи особливості цієї групи чинників, можливе

за такими напрямками, як постійний моніторинг та аналіз господарської діяльності підприємства, оптимізація його структури, майнового комплексу та джерел формування основних засобів, підвищення платоспроможності, доходності та рентабельності.

За допомогою перелічених вище чинників підприємства сільського господарства мають можливість проводити самофінансування, що є основою до стабільної та незалежної діяльності. Цей процес забезпечується шляхом економії наявних ресурсів, впровадження ефективної та гнучкої політики ціноутворення, розподілу доходів і витрат. Проте лише за допомогою самофінансування ресурсів на сьогоднішній день здійснювати господарську діяльність не завжди ефективно. Необхідно використовувати залучені фінансові ресурси. При цьому слід чітко дотримуватись раціонального співвідношення залучених та власних коштів, оскільки при збільшенні використання залучених коштів зростає імовірність фінансового ризику, а при їх зменшенні існує можливість втратити додаткові прибутки.

Отримання додаткової вигоди, підвищення доходності і рентабельності дозволить забезпечити зростання стійкості ресурсів підприємства. Збільшення рентабельності сприятиме зростанню розширення виробництва та споживання ресурсів, підвищенню ліквідності підприємства, формуванню резервного ресурсного потенціалу та зростанню ділової репутації. Виходячи з цього, за умови здійснення впливу на внутрішні та зовнішні чинники формування та використання ресурсів, сільськогосподарські підприємства мають можливість підвищити стійкість власних та залучених ресурсів, а отже, забезпечити конкурентоспроможні позиції в аграрному секторі.

Поряд із чинниками, що сприяють розвитку стійкості ресурсів підприємства існують чинники, що дестабілізують розвиток сільськогосподарських підприємств. Їх можна розділити на об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних чинників відносять недосконалість грошової, кредитної, податкової та інших фіскальних систем, законодавчої та нормативної баз в галузі економіки та реформування аграрного сектору, достатньо високий рівень інфляції, фізичний та моральний знос обладнання, що відображається у непередбачуваних змінах виробничого процесу, розроблення і впровадження нових способів організації праці, нових технологій, не передбачувані зміни у внутрішньогосподарських відносинах, проблеми ліквідності підприємства та його стійкості.

До суб'єктивних чинників, які відносяться безпосередньо до сфери господарювання підприємства відносять недостатній рівень компе-

тенції управлінських кадрів та фахівців, некваліфікована робота структурних підрозділів, невиконання умов за контрактами, управлінські помилки при прийнятті рішень.

Ці помилки виражаються у недостатньому дослідженні попиту, що призводить до зниження обсягів продаж, відсутності мережі збуту, зниженні якості та зростанні ціни продукції, зниженні обсягів виробництва, зростанні кредиторської та дебіторської заборгованості, відсутності належної реклами тощо.

Попередня оцінка впливу зовнішніх та внутрішніх загроз дозволяє визначити, що руйнівна дія внутрішніх чинників, котрі призвели до руйнування економіки агропромислового сектору виявилась більш масштабною, ніж дія зовнішніх чинників.

Це спричинено перш за все тим, що державні реформи стосовно сільського господарства фактично зводяться до регулювання цін на його продукцію та зміни форми власності його базових ресурсів.

При цьому практично не відбувається інвестиційна підтримка агропромислового комплексу, оновлення його матеріально-технічної бази майже повністю позбавлено економічних важелів регулювання. Результатом таких дій є недостатній розвиток виробничої бази, зниження родючості земель, скорочення поголів'я худоби в тваринницьких комплексах, племінних господарствах та селекційних центрах.

Ресурсний потенціал характеризується різними частковими показниками, що визначають рівень забезпеченості підприємства тим чи іншим видом ресурсів та може бути раціонально використаний за певних умов зовнішнього середовища та за відповідного фінансового стану. Тому показники стійкості роботи підприємства визначаються параметрами внутрішнього ресурсного потенціалу за певних зовнішніх умов. Зовнішнє середовище створює своєрідні орієнтири для діяльності підприємств в якості потреб, вподобань та вимог споживачів до продукції, яку виробляє підприємство, тим самим визначаючи умови формування внутрішнього конкурентного ресурсного потенціалу.

Забезпечення стійкості використання ресурсного потенціалу можливо описати таким показником, як ресурсна ємність. Цей показник характеризується здатністю задовольняти заплановані заходи та проекти, забезпечувати реалізацію цільових функцій стратегічного управління. Для того, щоб підприємство ефективно працювало, необхідно збалансувати ресурсну ємність. Такий баланс можливо забезпечити за рахунок екстенсивного (передбачає пошук додаткових ресурсів, підвищення їх сукупного абсолютного значення, тобто залучення до економ-

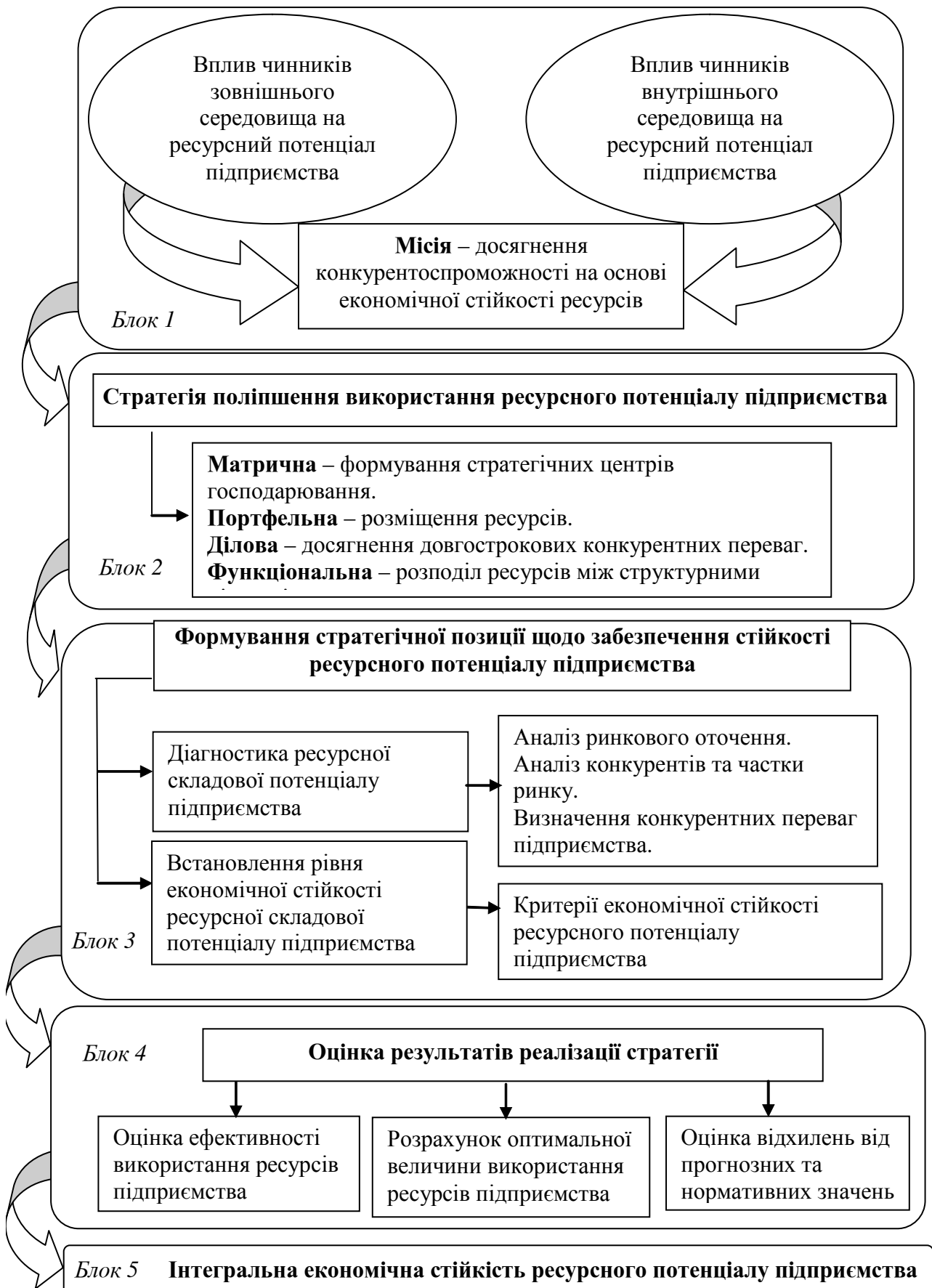

Рис. 2. Механізм формування стійкості ресурсного потенціалу підприємства

ічного обігу нових ресурсів, проєктів, програм) та інтенсивного (впровадження більш ефективних технологій та механізмів, що дозволяють повніше використовувати заплановані до використання ресурсів) способів використання.

Оцінку стійкості підприємства здійснюють використовуючи декілька різних підходів: традиційний, ресурсно-управлінський, ресурсний, оцінка на основі стохастичного аналізу, оцінка на основі використання положень теорії нечітких множин та інших методів та моделей [14, с. 3].

Внутрішня стійкість забезпечує пропорційну взаємодію всіх ресурсів сільськогосподарського підприємства через позитивну динаміку основних фінансово-економічних показників діяльності та розширене відтворення.

Зовнішня стійкість передбачає безконфліктну взаємодію з елементами зовнішнього середовища — споживачами, конкурентами, постачальниками, контролюючими органами.

При дослідженні суб'єктів господарювання важливо приділяти увагу тактиці та стратегії розвитку, а стійкий розвиток ресурсного потенціалу повинен займати ключові позиції при розробленні планів розвитку підприємства. Управління стійкістю ресурсного потенціалу підприємства слід розглядати в тісному поєднанні зі стійкістю економіки в цілому, з позиції окремого підприємства, його структури, взаємодії підприємства з партнерами бізнесу, тобто стійкість ресурсного потенціалу цілком визначає та забезпечує стійкість підприємства.

Головним завданням системи управління ресурсами сільськогосподарських підприємств є визначення величини їх обсягу та оптимального рівня використання, що виражатиметься за допомогою показника "інтегральної економічної стійкості", механізм визначення якого зображено на рисунку 2.

Результат цього показника порівнюють з еталонним критерієм, що визначається на підставі порівнянь з аналогічними значеннями показника підприємства-лідера в галузі та у відповідності до стратегічних напрямів, окреслених розробленою стратегією підприємства та конкурентного положення підприємства на ринку. Зважаючи на те, що зовнішнє середовище є досить нестійкою системою і, відповідно, змінюється конкурентний стан підприємства, відбувається пошук оптимального рівня ресурсного забезпечення підприємства з метою досягнення абсолютної економічної стійкості ресурсного потенціалу.

Опираючись на думки викладені вище, слід визначити принципи управління стійкістю ресурсного потенціалу:

1. Принцип комплексності планування: при плануванні необхідно комплексно оцінювати

вплив управлінських рішень на діяльність підприємства та рівень стійкості його ресурсного потенціалу. Неможливо обмежуватися плануванням лише однієї складової ресурсного потенціалу (кадрового, маркетингового, виробничого, фінансового).

2. Принцип ефективності. Механізм дії цього принципу полягає в підтримці такого рівня показників діяльності підприємства, який забезпечить найбільш повне використання ресурсів. Ефективне використання ресурсів, в свою чергу, є основою рентабельного функціонування та стабільного розвитку підприємства, що сприяє підтримці його стійкості.

3. Принцип поєднання стратегічних та тактичних цілей. Змістовне наповнення цього принципу полягає в тому, що стратегічною метою управління стійкістю ресурсного потенціалу підприємства повинно бути не стільки збереження поточного рівноважного стану підприємства, скільки його перехід до нового, більш стійкого стану. При цьому тактичне управління повинно бути спрямоване на підтримку стійкості ресурсного потенціалу вище критичної межі.

Для проведення оцінки стійкості підприємства доцільно враховувати особливості діяльності та структури підприємства, специфіку ринку, зовнішнього середовища та чинників, що впливають на стійкість. Стійкість повинна формуватися з урахуванням актуальних на даний момент часу ознак та умов.

Для забезпечення стійкого розвитку сільськогосподарського підприємства необхідно вдосконалювати методи та механізми управління його виробничо-господарською діяльністю, активно використовувати ресурсний потенціал, підвищувати ринкову вартість підприємства та інвестиційну привабливість за рахунок стимулювання зростання конкурентоспроможності виробленої продукції.

ВИСНОВКИ

Розглянуті чинники обумовлюють стійкість сільського господарства, особливо в порівнянні з іншими галузями та вимагають підвищеної уваги при розгляді зазначеної проблеми. Інакше кажучи, стійкість ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, визначає взаємообумовлений характер впливу як на безпосередньо саму галузь, так і на виробничо-господарські зв'язки з іншими галузями народного господарства, впливає на економічний стан суспільства. Оскільки сільськогосподарські підприємства розглядаються як відкрита соціально-економічна система, то аналіз концептуальних основ управління виявив необхідність врахування чинників внутрішнього та зовнішнього середовища з метою забезпечення їх стійкого розвитку. Ра-

зом з тим, залишаються актуальними до подальшого розгляду проблеми формування стратегії стійкості ресурсного потенціалу підприємства.

Література:

1. Непарко М.В. О развитии предприятий машиностроительного комплекса / М.В. Непарко [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.economicarggu.ru/2012_2/neparko.pdf
2. Логинов В. Реструктуризация промышленности в условиях экономического кризиса / В. Логинов, И. Курнышева // Вопросы экономики. — 2006. — № 11.
3. Чеблоков А.Т. Стабильное производство — основа финансовой устойчивости предприятий / А.Т. Чеблоков // Финансы. 2009. — № 8.
4. Общий и специальный менеджмент / [Под ред. А.А. Гапоненко, А.Г. Панкрухина]. — М.: РАГС, 2002. — 568 с.
5. Большая Советская Энциклопедия. В 30-ти томах / Том 28. — М. "Советская энциклопедия", 1978.
6. Большой толковый словарь русского языка / [Сост. и гл. ред. С.А. Кузнецов]. — СПб. "Норинт", 1998. — 1567 с.
7. Большой экономический словарь / [Под ред. А.Н. Азрилияна]. — 2-е изд. доп. и перераб. — М.: Институт новой экономики, 1997. — 864 с.
8. Бесстрашнова Я.К. Выбор оптимальной политики исследований финансовой надежности партнера при коммерческом кредитовании / Я.К. Бесстрашнова // Экономические науки. 1999. — № 1. — С. 77—79.
9. Брянцева И.В. Экономическая устойчивость предприятия: сущность, оценка, управление / И.В. Брянцева. — Хабаровск: Изд. Хабар. гос. техн. ун-та, 2003. — 211 с.
10. Романова А.И. Вопросы планирования экономической устойчивости строительных предприятий / А.И. Романова. — Казань: КГАСА, 2001. — 180 с.
11. Храмова Л.Н. Методические основы обеспечения устойчивого развития строительного предприятия: автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. эконом. наук / Л.Н. Храмова. — СПб.: СПбГИЭА, — 1998. — 17 с.
12. Звягин А.С. Повышение экономической устойчивости подрядных строительных организаций в условиях инвестиционного спада: автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. эконом. наук / А.С. Звягин. — СПб.: СПбГИЭА, — 1998. — 17 с.
13. Грант Р.М. Современный стратегический анализ [5-е изд., пер. с англ. под ред. В.Н. Фунтова / Р.М. Грант. — СПб.: Питер, 2008. — 560 с.
14. Бухонова С.М. Комплексная методика анализа финансовой устойчивости организации

/ С.М. Бухонова, Ю.А. Дорошенко, О.Б. Бендерская // Экономический анализ: теория и практика. — 2004. — № 7 (22).

References:

1. Neparko, M.V. (2012), "Questions of the development of machine-building enterprises", [Online], available at: http://www.economicarggu.ru/2012_2/neparko.pdf (Accessed 11.12.2014).
2. Loginov, V. and Kyrnisheva, I. (2006), Industrial restructuring in the economic crisis, Problems of Economics, vol. 11.
3. Cheblokov, A.T. (2009), Stable production — the basis of the financial sustainability of enterprises, Finance, vol. 8.
4. Gaponenko, A.L. and Pankrukhin, A.G. (2002), Obschiy i spetsialniy menedzhment [General and special management], RAGS, Moscow, Russia.
5. Bol'shaya Sovetskaya Entsiklopediya (1978), [Great Soviet Encyclopedia], vol. 28, Sovetskaya entsiklopediya, Moscow, Russia.
6. Kuznetsov, S.A. (1998), Bol'shoy tolkovyy slovar' russkogo yazyka [Great Dictionary of the Russian Language], Norint, SpB, Russia.
7. Azrilian, A.N. (1997), Bol'shoy ekonomicheskij slovar' [Big Dictionary of Economics], 2nd ed, Institut novoy ekonomiki, Moscow, Russia.
8. Besstrashnova, J. K. (1999), Selection of the optimal policy research partner for the financial soundness of commercial lending, Ekonomicheskiye nauki, vol. 1, pp. 77—79.
9. Bryantseva, I.V. (2003), Ekonomicheskaya ustoychivost' predpriyatiya: sushchnost', otsenka, upravleniye [Economic sustainability of the enterprise: the nature, assessment, management], Khabarovsk, Russia.
10. Romanova, A.I. (2001), Voprosy planirovaniya ekonomicheskoy ustoychivosti stroitel'nykh predpriyatiy [Planning issues of economic sustainability of construction enterprises], KGASA, Kazan', Russia.
11. Hramova, L.N. (1998), "Methodological foundations for sustainable development of the construction company", PhD Thesis, Economy, SPbGBIEA, St. Petersburg, Russia.
12. Zviagin, A.S. (1998), "Increasing economic stability contractor industry in terms of investment recession", PhD Thesis, Economy, SPbGBIEA, St. Petersburg, Russia.
13. Grant, R.M. (2008), Sovremennyy strategicheskij analiz [Modern strategic analysis], 5th ed, Piter, St. Peterburg, Russia.
14. Buhonova, S.M., Doroshenko, J.A. and Bender, O.B. (2004), Comprehensive of technique entity's analysis of financial stability, Ekonomicheskij analiz: teoriya i praktika, vol. 7 (22).
Стаття надійшла до редакції 04.02.2014 р.